

відсутніми є єдині критерії застосування практики ЄСПЛ. У контексті цього можемо виокремити такі підходи: застосування у нерозривній єдності норм Конвенції та практики її тлумачення ЄСПЛ; використання практики Європейського суду з прав людини, як один із аргументів яким, обґрунтовується позиція органів судової влади, яка складається на основі норм вітчизняного законодавства; використання, як тлумачення, що має нормативний характер практику Європейського суду з прав людини. Так, у нормативно-правовій базі України та його правозастосовній практиці, відсутній єдиний узгоджений підхід щодо визначення місця прецедентної практики Європейського суду з прав людини у правовій системі України. Така неузгодженість має бути усунена шляхом законодавчого визначення місця прецедентної практики Європейського суду з прав людини у правовій системі України.

1. Захист від гендерної дискримінації в судових рішеннях українських судів: звіт за результатами моніторингу. Підготовлено: О. Уварова, М. Ясеновська. Харків : Бровін О. В., 2016. 182 с.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004

3. Конвенція ООН з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_207

Калініченко Зоя Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАКОНОДАВЧІ КОЛІЗІЇ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Впродовж останніх років у соціальній сфері України відбувається низка суттєвих змін. На законодавчому рівні спостерігається поступове знищення більшості соціальних пільг. Таким чином держава самоусувається з процесу підтримки своїх же громадян. Така позиція лише наближає країну до неминучої соціальної та демографічної катастрофи.

Актуальність проблеми зростання соціальної напруженості посилюється тим, що в Україні соціально-економічна політика здійснюваних реформ формується фрагментарно, без достатнього законодавчого, фінансового, інформаційного та організаційного забезпечення. Як наслідок, в економіці та соціальній сфері накопичуються негативні явища і тенденції, які виявляються у деформаціях соціальної структури, економічній десоціалізації, соціально-

культурній деградації та слабкій соціальній захищеності людини.

Метою дослідження є виявлення порушень закріплених Конституцією норм і причин зниження соціального характеру держави, розробка шляхів усунення законодавчих колізій, пов'язаних з вирішенням соціальних проблем та удосконаленням права соціального захисту.

Основна частина. Результати моніторингового опитування свідчать про те, що в останні роки відбувається зменшення суспільної підтримки здійснюваних реформ [1]. Так, 53,3 % опитаних не готові терпіти зниження рівня життя, у той же час частка тих, хто вважав, що у найближчий рік ніяких позитивних змін в Україні не відбудеться, збільшилася на 11,8 % та склала 51,7 %. Такий стан справ свідчить про продовження процесу накопичення «суб'єктивних тригерів соціального вибуху». У той же час результати опитування підприємців у 2016-2017 рр. свідчать про негативні настрої представників малого і середнього бізнесу. Небажане загострення у секторі малого бізнесу спричинене недосконалістю внутрішньої економічної політики розвитку та підтримки малого бізнесу не сприяли забезпеченню соціальної стабільності економіки та насиченню ринку праці новими робочими місцями.

Індекс свобод і можливостей підприємництва України наприкінці 2016 р. знизився на 63 в.п. і склав -2,01, а у II кварталі 2017 р. – -2,49. Посилилися ризики й загрози свободи ведення бізнесу та суттєво зросла кількість нарікань та претензій підприємців до влади, у зв'язку з нововведеннями щодо ФОПів та МСП в цілому, наслідками націоналізації Приватбанку, відсутністю консенсусу та постійному тиску органів державної влади на бізнес [2].

У 2017 р. найнижчими показниками розвитку малого бізнесу залишалися: використання кредитних ресурсів (-4,32); ефективність судової системи (-4,01); очікування щодо платоспроможності внутрішнього ринку (-4,00); рівень підтримки з боку держави (-3,99); корупція, рейдерство (-3,97) [5]. Стабільна незадоволеність підприємців від якості інституційних реформ пов'язана з відсутністю системної роз'яснювальної роботи та низької інформованості про умови діяльності на міжнародних ринках в умовах Асоціації з ЄС.

Заяви про демографічну кризу – не пусті, варто глянути на офіційну статистику. Станом на 01.09.2017 кількість населення в Україні становила 42642,4 тис. осіб. Упродовж січня - серпня ця цифра зменшилася на 118,12 тис. На 100 померлих – лише 68 новонароджених[6].

Причини такої ситуації зрозумілі - падіння життєвого рівня людей, ріст цін, девальвація гривні, зростання прихованого безробіття тощо.

До економічних проблем додають ще й законодавчі колізії - завдяки суттєвому зниженню рівня державної підтримки сімей з дітьми та малозабезпечених сімей значна частина українців опинилась на грані виживання. Скасовано мінімальний (гарантований) розмір тимчасової державної допомоги дітям, батьки яких ухиляються від обов'язку утримувати дитину, а також допомоги на дітей одиницями матерям.

Натомість, запроваджено обмеження, за яким максимальний розмір державної соціальної допомоги з урахуванням збільшення її розміру на кожну дитину, яка входить до складу малозабезпеченої сім'ї, не може перевищувати прожитковий мінімум для сім'ї.

Суми прожиткового мінімуму на 2018 рік встановлено Законом України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» від 07.12.2017 р. N 2246-VIII. (табл. 1)

Таблиця 1. Прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць у 2018 році

Соціальні і демографічні групи населення	Розмір прожиткового мінімуму, грн		
	01.01.2018 - 30.04.2018	01.07.2018 - 30.11.2018	01.12.2018 - 31.12.2018
Діти віком до 6 років	1492	1559	1626
Діти віком від 6 до 18 років	1860	1944	2027
Працездатні особи	1762	1841	1921
Особи, які втратили працездатність	1373	1435	1497
Загальний показник	1700	1777	1853

Станом на січень 2018-го року офіційно затверджений прожитковий мінімум для дітей до шести років становить 1492 грн. Однак, ніхто не враховує, що індекс інфляції за дев'ять місяців 2017 року - 6,4%. Таким чином, індексація базової величини прожиткового мінімуму для дітей майже в чотири рази відстає від темпів інфляції.

На жаль, за останні роки в Україні освіта не стала загальнонаціональним пріоритетом. У результаті державна політика у сфері освіти здебільшого підмінялася дріб'язковим регулюванням поточної діяльності навчальних закладів, законодавчі зміни, як правило, мали зовнішній, формальний характер і не сприяли підвищенню якості освіти. Фактичне усунення центральних і регіональних органів влади від вирішення нагальних освітніх проблем, підміна системної науково обґрунтованої ідеології ситуативною політизацією освіти негативно позначилося на культурному та освітньому рівнях суспільства, зумовило втрату освітою консолідуючої, культуротворчої місії в українському суспільстві, наслідком чого є політичні, економічні та соціальні втрати сьогодні.

Спостерігалось зволікання із реформуванням вищої освіти, пов'язане

із проблемами впровадження Закону України "Про вищу освіту", зокрема із створенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, неузгодженням норм законодавства щодо ліцензування освітньої діяльності. Дуже часто можна почути тезу, що ключова вимога МВФ, – зменшення соціальних видатків. Тому, мовляв, ми і скасовуємо соціальні пільги. Але тут варто розуміти, що МВФ нам такі норми не диктує.

Західні експерти, які приїжджають до України, надають рекомендації, які, в основному, зводяться до зменшення бюджетного дефіциту та зменшення навантаження в рамках пенсійних дотацій. Це свого роду - макроекономічні інструменти. Але як саме уряд їх реалізовуватиме – залежить від нього.

Якщо глянути на Меморандум про співпрацю України з ЄС, то там є підписи президента України, прем'єра, голови Нацбанку і міністра фінансів. З боку МВФ документ ніхто не підписував. Це означає, що ми звертаємось до МВФ з пропозицією, де зазначаємо про плани економії. Лише на етапі надання траншу ці зобов'язання перетворюються на вимоги. Крім того, дуже часто західні експерти не можуть адекватно оцінити всі системні проблеми соціальної сфери. У нас - різний рівень життя, відповідно – інша система соц-захисту.

Поширена думка, що не варто давати одноразові великі виплати сім'ям, адже багато хто захоче на цьому спекулювати: народжувати дітей заради грошей. Тут варто розуміти, що це дуже побутовий рівень розуміння проблеми. Адже йдеться про державну стратегію. Будь-яка країна зацікавлена, аби народжувалось чим побільше дітей. Оскільки саме ці діти потім будуть платниками податків, робочою силою.

Безперечно, мало видати гроші і очікувати демографічного буму. Це лише один чинник. Проте держава має думати й про те, як створити сприятливі умови для народження та виховання нового покоління. В цьому ж і суть соціальної політики – комплексний підхід.

Незважаючи на те, що в Конституції (ст.1) прописано, що Україна - соціальна держава, з кожним днем ми все більше віддаляємося від заявленого принципу. Це чітко простежується на прикладі прийнятих зовсім недавно пенсійної і медичної реформ.

Особливо неоднозначно це виглядає коли подібні новації подаються як благо чи як справедливість. Реальне ж положення справ свідчить про те, що держава де-факто зменшує свої витрати, перекладаючи їх на плечі простих громадян, які не мають достатніх доходів щоб з цим навантаженням впоратися.

Тобто в реальності це виглядає наступним чином: держава не створює умови для економічного розвитку, інвестицій, бізнесу, правосуддя, тобто того, що може стати умовою економічного розвитку і зростання добробуту.

Тобто, в країні відбувається не просто порушення закріплених Конституцією норм і ліквідація соціального характеру держави. Відбувається своєрідний демонтаж всієї держави.

Тепер ми підійшли до питання, як розв'язувати колізії між основними засадами (принципами) правового регулювання і конкретними правовими нормами. Характеристика основних засад як керівних ідей дає підстави вважати, що колізії між основними засадами та конкретними правовими нормами мають вирішувати на користь перших. Але чинне законодавство про працю жодних підстав для такого висновку не дає. За загальним правилом основні засади, закріплені в законодавчих актах, є загальними правовими приписами, а перевагу в застосуванні мають конкретні (спеціальні) правові норми. Таке правило впливає з логіки нормативно-правових актів. Слід брати до уваги й те, що принципи правового регулювання трудових відносин, які формулюються в законодавчих актах, не можуть застосовуватись усупереч конкретним нормам, що регулюються в актах такої само або вищої юридичної сили, але можуть застосовуватись усупереч конкретним правовим нормам, які формулюються в підзаконних нормативно-правових актах.

Висновки. Викладене свідчить, що розмежування основних засад правового регулювання трудових і соціальних відносин і конкретних правових приписів сьогодні має практичне значення. Законодавчий досвід нашої країни свідчить, що юридичне закріплення отримують нормативні положення різного рівня узагальнення – від конкретних правових норм, що відтворюють глибоку диференціацію правового регулювання трудових і соціальних відносин, до основних засад трудового права найвищого рівня узагальнення.

Сформульовані у тезах положення в частині, що стосуються вирішення колізій між основними засадами законодавства про працю і соціальний захист, можуть бути використані для з'ясування змісту принципу верховенства права як найзначущішого основного принципу права.

1. Бондаренко Н. А. Принципы гражданского права и их роль в нормотворческой и правоприменительной деятельности // Ученые записки Таврического национального университета. – 2009. – № 1. – С. 128–132.

2. Гарасимів Т. З. Принципи права соціального забезпечення: Автореф. дис. канд. юрид. наук. – Київ, 2012. – 16 с.

3. Пилипенко В. Як держава знищує соціальну сферу Економія на майбутньому/[Електрон. ресурс] – Режим доступу: https://lb.ua/blog/volodymyr_pylupenko/358509_ekonomiya_maybutnomu-yak_derzhava.html

4. Цимбал О.І. Раптова бідність: постановка проблеми, шляхи вирішення. Аналітична записка / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/2476/>

5. Яценко Л.Д., Коломієць О.О., Ковязіна К.О. Ризикогенні фактори соціальної напруженості в Україні. Аналітична записка // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/2478/>

6. Індекс свобод і можливостей підприємництва України у II кварталі 2017: стабільно важко // Інститут свобод бізнесу / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ibf.com.ua/2017/04/04/u-pershomu-kvartali2017-roku-indeks-svobod-i-mozhlyvostej-pidpryyemnytstva-ukrayiny-2-14/>